

Nr 183.

Godkänd av första kammaren den 7 maj 1932.

Godkänd av andra kammaren den 7 maj 1932.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 83.)

Till Konungen.

I en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1932 dagtecknad proposition, nr 211. har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning och rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till förslag för inköp av gatsten anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 4,000,000 kronor, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder, *dels* medgiva, att de medel, vilka inflyta vid försäljning av sten från statens med för nu löpande budgetår anvisat anslag inköpta förråd av gatsten, må under innevarande och nästkommande budgetår användas för fortsatta beställningar av gatsten, likaledes i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder, *dels ock* höja den i förslaget till riksstat för budgetåret 1932/1933 under rubriken »E. Lånemedel» upptagna inkomstposten »Övriga lånemedel» med ett belopp av 4,000,000 kronor.

I sammanhang med Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag har riksdagen förehaft *dels* två likalydande motioner, I: 112 och II: 199, i vilka hemställts, att riksdagen måtte under »Utgifter för kapitalökning» samt rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till förslag för inköp av sten anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

dels ock ytterligare två likalydande motioner, I: 115 och II: 198, i vilka hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte *dels* vidtaga omedelbara och effektiva åtgärder för skapande av en hemmamarknad för svensk sten, *dels ock* låta påskynda slutförandet av pågående utredningar i de delar, de kunna med detta spörsmål äga samband.

Eders Kungl. Maj:ts förevarande förslag utgör ett led i den allmänna hjälpaktionen för att lindra verkningarna av krisläget inom stenindustrin, ett krisläge som framträtt särskilt svårartat på grund av nämnda industris lokalisering till ett flertal redan förut ekonomiskt hårt beträngda kommuner inom Västkustens och Blekinges mest karga kusttrakter. Bland övriga vidtagna hjälpåtgärder må erinras om det genom arbetslöshetskommissionen igångsatta kanalföretaget innanför Sotefjorden i Bohuslän — för vilket företag kostnaderna numera beräknas till 3.7 miljoner kronor — ävensom ett flertal omfattande, likaledes av arbetslöshetskommissionen utförda vägföretag i Bohuslän och Blekinge.

Beträffande anledningarna till stenindustriens beträngda läge får riksdagen hänvisa till den av riksdagen i samband med frågans behandling vid 1931 års riksdag lämnade redogörelsen. Det påvisades här, hurusom den inträdda hämningen av exporten vore att härleda ej endast från den allmänna depressionen utan ock från en av utländska statsingripanden understödd konkurrens från exportländernas egna stenindustrier. Från stenbrotten i mellersta Tyskland försigginge sålunda en genom starkt nedsatta järnvägsfrakter gynnad försäljning på Nordtyskland, som tidigare varit den svenska gatstensindustrin förbehållen som en dess huvudmarknad; men även Belgien, Frankrike och England hade numera betydande stenindustrier, som i olika avseenden lämnades företräde vid inhemska leveranser. Belysande för exportsvårigheterna äro nedanstående av riksdagens vederbörande utskott från kommerskollegii statistiska byrå införskaffade uppgifter över den totala svenska utförseln av gatsten under åren från och med år 1929.

Exporten av gatsten.¹

	Ton	Kronor
År 1929	853,436	16,421,980
» 1930	708,172	15,181,365
» 1931	300,885	6,543,816

Mot en exportsiffra av i runt tal 850,000 ton för 1929 svarar en kvantitet av allenast 300,000 ton för 1931. Anmärkas må, att den svenska gatstensindustrin tidigare så gott som helt varit inriktad på export. Av 1929 års totalproduktion 960,000 ton exporterades sålunda, såsom nyss nämnts, 850,000 ton.

Föreliggande siffror rörande arbetslösheten inom Göteborgs och Bohus län samt Blekinge län bestyrka ock behovet av fortsatta omfattande hjälpåtgärder. I detta avseende vill riksdagen hänvisa till den i propositionen framlagda redogörelsen. Av uppgifter, som därutöver inhämtats från steninköpskommittén, framgår, att av de inom 51 stenindustrikommuner till ett antal av 9,300 redovisade gatstensarbetare allenast cirka 1,800 kunde sysselsättas med ordinarie arbeten; dessa uppgifter avse läget den 1 mars 1932. I statsbeställningarna voro vid samma tidpunkt direkt sysselsatta 4,000 man, vartill komma

¹ Övrig bearbetad ävensom ohuggen sten inberäknat utgjorde hela stenexporten år 1929 25.6, år 1930 24.0 samt år 1931 13.1 miljoner kronor (uppgivna värdet fritt ombord exportorten).

vissa vid dessa statsbeställningar sysselsätta hjälparbetare, stenkörare m. fl. till ett antal av 1,350. Att statsbeställningarna haft en avgörande betydelse, då det gällt att bringa lättnad inom den nuvarande ur arbetslöshetssynpunkt synnerligen bekymmersamma situationen inom stenindustrien, är alltså aldeles påtagligt.

Av de stenpartier, vilkas snart slutförda tillverkning finansierats med 1931 års anslag, hava, trots stenens vitsordade förstklassiga kvalitet, beställningar hittills ingått på allenast inemot en tredjedel. Beställningarna avse så gott som helt städer, därav ett större parti till Djurgårdskommissionen att levereras under tidsperiod av 10 år. Utan att underskatta svårigheterna för stenens lämpliga avsättning har emellertid riksdagen vid bedömandet av frågan också måst taga stor hänsyn till det synnerligen bekymmersamma läget inom stenhuggeridistrikten och nödvändigheten av att i lämpliga former lämna undsättning och arbete till den av en långvarig arbetslöshet hårt tryckta befolkningen. Uppenbart är visserligen att stenindustrien och de där anställda ej få räkna med att statshjälpen kan bliva av någon mera varaktig natur. Självfallet måste stenindustriens fortbestånd grundas på mera varaktiga förutsättningar, främst dess egen förmåga till anpassning efter det förändrade läget. Även om alltså statsbeställningarna efterhand måste avvecklas, är dock önskvärt att detta ej sker alltför brådstörtat, varigenom ju hela syftet med den statliga aktionen kunde förfelas.

Av arbetslöshetskommissionen har vitsordats, att de statliga gätstensbeställningarna utgjort ett verksamt medel att avhjälpa arbetslöshetstrycket bland stenarbetarna utan att dock medföra större kostnader än eljest erforderlig arbetslöshetshjälp. Den sålunda åstadkomna lättnaden har, enligt vad som inhämtats, ur arbetslöshetssynpunkt varit desto mera värdefull som viss brist i dessa trakter visat sig föreligga på företag, lämpade till reservarbeten.

Från dessa utgångspunkter och med beaktande, att endast mycket begränsade försäljningsmedel för den redan avyttrade stenen kunna beräknas inflyta under den närmaste tiden, har riksdagen ej kunnat annat än bifalla Eders Kungl. Maj:ts förevarande förslag om anvisande av ytterligare anslag med 4 miljoner kronor för fortsatta statsbeställningar av gatsten. Den av departementschefen framlagda planen för medlens användning har ej givit riksdagen anledning till erinran.

Departementschefen har förutsatt, att de nuvarande villkoren för stenens inköp och försäljning skulle i stort sett gälla oförändrade. I avseende härå vill riksdagen framhålla angelägenheten av dels att i möjligaste mån tillförlitliga kalkyler rörande firmornas självkostnadspris läggas till grund för bestämmandet av stenens inköpspris, dels ock att noggrann kontroll alltjämt utövas över stenens kvalitet.

Med vad sålunda anförts, hava också besvarats de motionsvis i liknande syfte framförda yrkandena om anslag — med 5 miljoner kronor — till förslag för inköp av sten. Vad i motionerna I: 115 och II: 198 anförts om det önskvärda i att den svenska gatstenen må beredas en ökad inhemsk avsättning, har riksdagen funnit värt allt beaktande. Riksdagen har ansett sig böra bifalla

motionärernas förslag om att en undersökning göres till klarläggande av möjligheterna att utvidga den svenska gatstenens hemmamarknad, något som för närvarande måste framstå som särskilt angeläget med hänsyn till de av utländska statsingripanden framkallade exportsvårigheterna.

Under återopande av vad sålunda anförts får riksdagen

dels anmäla, att riksdagen, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt i anledning av motionerna I: 112 och II: 199, *ej mindre* för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning och rubrik »Fonden för förslag till statsverket» till *förlag för inköp av gatsten* anvisat ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor att användas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 11 mars 1932 förordade grunder; *än även* medgivit, att de medel, vilka inflyta vid försäljning av sten från statens med för nu löpande budgetår anvisat anslag inköpta förråd av gatsten, må under innevarande och nästkommande budgetår användas för fortsatta beställningar av gatsten, likaledes i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i omförmälda statsrådsprotokoll förordade grunder;

dels ock i anledning av motionerna I: 115 och II: 198, anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en undersökning till klarläggande av möjligheterna för åstadkommande av en ökad hemmamarknad för svensk gatsten.

Beträffande sättet för beredande av täckning av ifrågavarande anslag ävensom Eders Kungl. Maj:ts förslag om höjning av inkomstposten »Övriga låne-medel» kommer riksdagen att framdeles under riksdagen anmäla sina beslut.

Stockholm den 7 maj 1932.

Med undersåtlig vördnad.